

Vec: Návrh materiálu predkladaného na hlasovanie per rollam

Názov materiálu: Definícia rodinnej politiky (návrh uznesenia Rady)

Označenie predkladateľa materiálu: Tomáš Kováčik, člen Rady nominovaný Asociáciou za život a rodinu, o.z.

Dátum predloženia materiálu: 28. apríla 2023

Predkladacia správa

Definíciu rodinnej politiky predkladá člen Rady vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj (ďalej len „Rada“) Tomáš Kováčik, nominovaný za Asociáciu za život a rodinu, o.z., ako iniciatívny návrh.

Cieľom uznesenia je zdefinovať pojem a obsah rodinnej politiky, nakoľko definície pojmov a obsahu sú dôležité nielen pre aktuálne, ale aj budúce fungovanie Rady a ďalších orgánov. Je tiež dôležité zdefinovať a odlíšiť rodinnú a sociálnu politiku, ktoré sa často dotýkajú či prelínajú, no majú odlišné ciele.

Návrh sa predkladá s ohľadom na čl. 3 ods. 2. písm. d) Štatútu Rady vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj (ďalej len „Štatút“), podľa ktorého Rada predkladá vláde podnety na zvýšenie úrovne podpory a ochrany rodiny, rodinných hodnôt a manželstva.

V zmysle uvedeného sa navrhuje, aby Rada prijala nasledovné uznesenie:

UZNESENIE
Rady vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj

č. ...
z 28. apríla 2023

k definícii rodinnej politiky

Rada vlády SR pre rodinu a demografický vývoj prijíma uznesenie o definícii rodinnej politiky v nasledujúcom znení:

- A.1. Rodinná politika predstavuje súhrn aktivít a opatrení zameraných na ochranu a podporu rodiny, pričom sleduje najlepšie dobro detí a rodičov, a preto dáva do popredia ideál harmonickej, súdržnej a stabilnej rodiny, ktorý sa štatisticky najlepšie dosahuje v rodinách založených manželstvom. Rodinná politika preto poukazuje na manželstvo ako na ideálny základ rodiny a je, v duchu Ústavy SR, politikou zameranou aj na ochranu a podporu manželstva ako jedinečného zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou, pričom Slovenská republika manželstvo, rodičovstvo a rodinu chráni a napomáha ich dobru.
- A.2. Rodinná politika je prierezovou politikou, ktorá zasahuje do najrôznejších verejných oblastí života spoločnosti, ako je napr. školstvo, zdravotníctvo, hospodárstvo, bývanie, trh práce, infraštruktúra apod., zároveň zasahuje aj do oblasti súkromnej, a preto rodinná politika tiež rešpektuje schopnosť rodiny samostatne sa rozhodovať, rešpektuje autonómiu rodiny a jej nezávislosť od neprimeraných zásahov štátu a ďalších orgánov a potvrdzuje, že rodičia majú právo vychovávať svoje dieťa podľa svojho náboženského a filozofického presvedčenia.
- A.3. Rodinná politika je tiež zameraná na ochranu rodiny pred rôznymi formami nebezpečenstva zvnútra i zvonka, ktoré rodinu poškodzujú a ničia. Rodinná politika sa zameriava aj na predchádzanie rozpadu rodín a rozvodom ako aj ďalším negatívnym javom ako vyrastanie detí bez jedného či oboch rodičov, kohabitácia, zvyšujúci sa vek vstupovania do manželstva a zvyšujúci sa vek prvoroďičiek.
- A.4. Rodinná politika zahŕňa tiež kľúčové nástroje a opatrenia štátu, samosprávy, mimovládneho sektora a ďalších aktérov, ktoré vytvárajú ekonomické a najmä spoločenské prostredie priateľské a ústretové voči rodine a ktoré uľahčujú, povzbudzujú a aktívne propagujú obyvateľom Slovenskej republiky uzatváranie manželstva, zakladanie rodiny, prijatie želaného počtu detí, ktorý tiež zabezpečí demografickú reprodukciu populácie Slovenska, a zároveň také opatrenia, ktoré odrádzajú od rozpadu rodín aj od vzniku negatívnych javov v rodinách.
- A.5. Rodinná politika je tiež zameraná na podporu a povzbudzovanie k zodpovednému prijímaniu detí a ich riadnemu a zodpovednému vychovávaniu a starostlivosti rodičmi počas celého obdobia, v ktorom sú za ne zodpovední. Zvlášť sa tiež

zameriava na zdôrazňovanie najlepšieho záujmu dieťaťa v najranejšom veku do troch rokov života dieťaťa, ktorým je zodpovedná osobná starostlivosť matky bez delegovania starostlivosti na inú osobu či inštitúciu, čo je vzhľadom na vzťahovú väzbu dieťaťa s matkou najlepším záujmom dieťaťa v tomto veku, ktorý je kľúčový pre jeho budúci rozvoj.

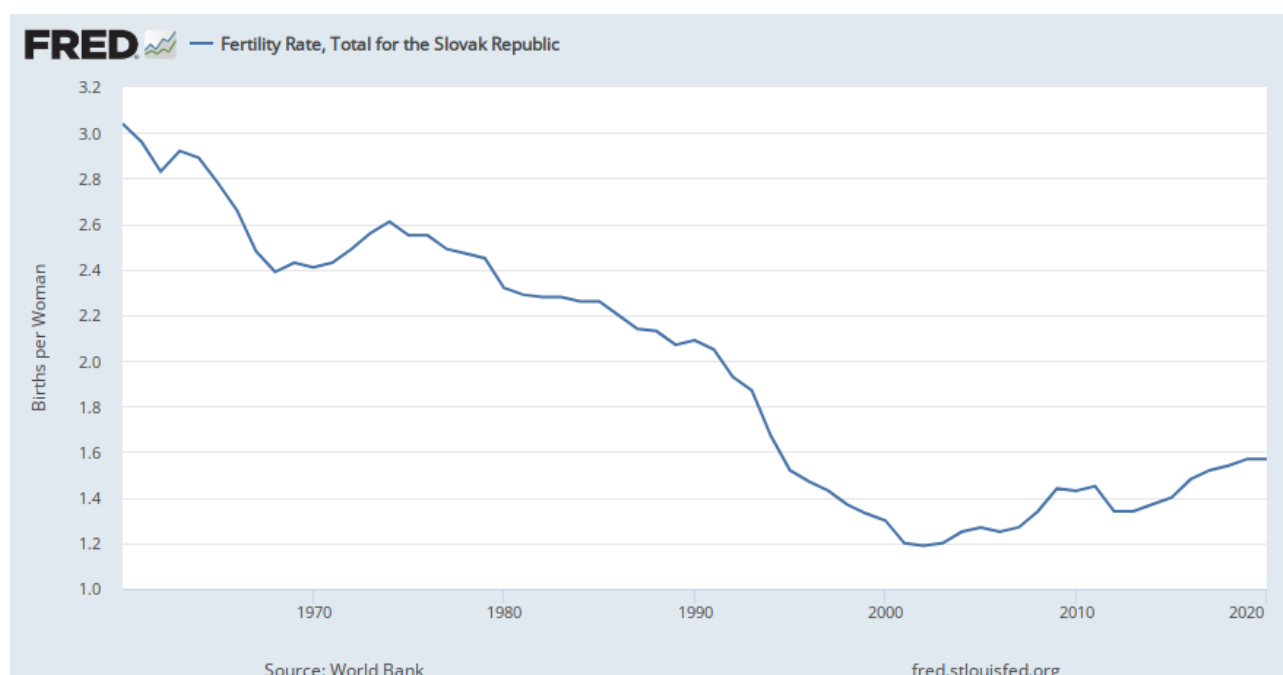
- A.6. Rodinná politika vytvára podmienky, ktoré umožňujú prispôsobenie pracovného života rodinnému životu tak, aby nebola ohrozená ekonomická sebestačnosť rodiny.
- A.7. Rodinná politika je investíciou do budúcnosti štátu, spoločnosti a demografického vývoja, je súborom opatrení a nástrojov, ktorými štát, jeho orgány ako aj samosprávne orgány podporujú rodinu vo výkone jej funkcií a zodpovedností dovnútra voči svojim členom a navonok voči spoločnosti a zároveň smerujú k jej trvalému rozvoju.
- A.8. Rodinná politika podporuje medzigeneračnú solidaritu a budovanie a prehĺbovanie vzťahov medzi generáciami v rodine. Zdôrazňuje, že rodičia majú právo aj povinnosť vychovávať a starať sa o svoje deti, zároveň majú deti zodpovednosť voči svojim rodičom, a to poslúchať ich, prejavovať im úctu a postarať sa o nich, keď rodičia zostarnú.
- A.9. Rodinná a sociálna politika sa v niektorých opatreniach dotýkajú či prelínajú, avšak ich ciele nie sú totožné - rodinná politika je investíciou do budúcnosti štátu, spoločnosti a demografického vývoja, pričom je tiež prevenciou sociálnych patológií, sociálna politika zväčša rieši vzniknuté sociálne problémy.

Odôvodnenie

Do pojmu rodinná politika môžu byť vkladané rôzne významy, politiky a opatrenia, ktoré sa dotýkajú rôznych oblastí života a majú presah na rodinu, rodičovstvo a manželstvo. Chápanie pojmu rodinná politika môže závisieť od konkrétneho jednotlivca.

Je preto dôležité, aby mala Rada vlády Slovenskej republiky pre rodinu a demografický vývoj ujasnený obsah tohto pojmu, z ktorého bude vychádzať, a mala ujasnené ciele rodinnej politiky.

Stabilná, súdržná a harmonická rodina je v záujme štátu, aj preto, že rodina je základnou bunkou štátu. Preto štát investuje do ochrany a podpory rodiny. Zároveň štát sleduje záujem svojej záchovnosti, ktorej priamym ohrozením je tri desaťročia zásadne nízka plodnosť (viď graf).

Obr 1. Plodnosť SR, zdroj fred.stlouisfed.org

Manželstvo vznikajúce verejným záväzkom medzi jedným mužom a jednou ženou je v zmysle Ústavy SR jedinečným zväzkom, ktorý Slovenská republika všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo je inštitúciou, ktorá je štatisticky najlepším predpokladom pre založenie a fungovanie harmonickej, súdržnej a stabilnej rodiny, a preto musí byť v centre pozornosti rodinnej politiky. Je želané, aby páry prevzali na seba verejný záväzok, že chcú plniť účel manželstva. Podľa zákona o rodine (§ 1 ods. 2): *"Účelom manželstva je vytvoriť harmonické a trvalé životné spoločenstvo, ktoré zabezpečí riadnu výchovu detí."* Cieľom rodinnej politiky je, aby čo najviac ľudí bolo schopných a ochotných takýto záväzok na seba prevziať a takéto spoločenstvo vytvoriť. Rodinná politika ich k tomu má viesť. Štatisticky má práve rodina založená manželstvom najlepšie výsledky o.i. z pohľadu nízkych nákladov sociálneho systému a výskytu sociálnych patológií, ale aj z pohľadu úspešnosti nových generácií v rôznych oblastiach života:

- ad reprodukčná funkcia rodiny: rodiny založené manželstvom zabezpečujú reprodukčnú funkciu najlepšie¹:

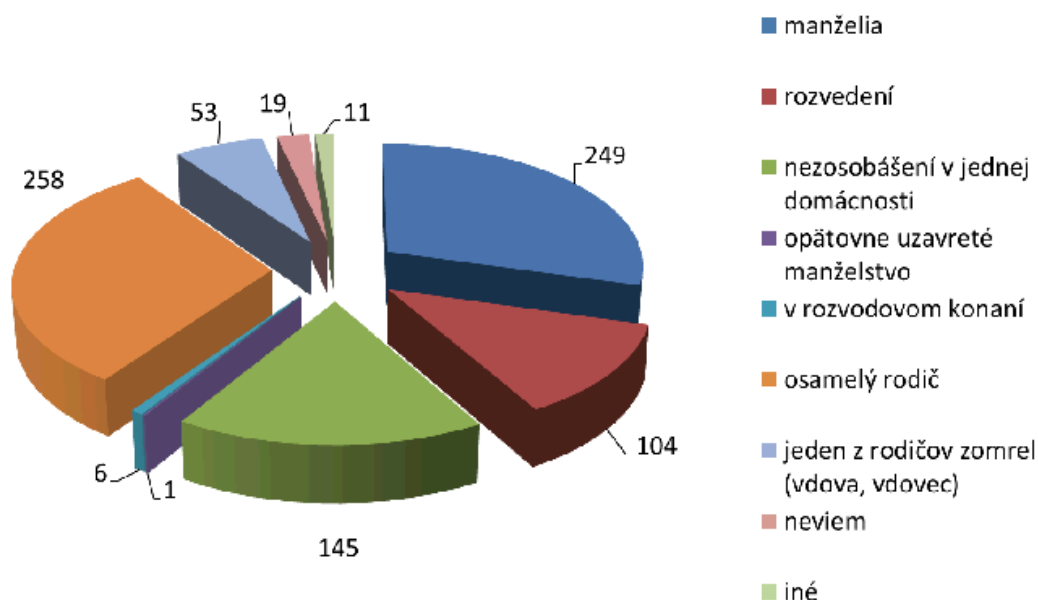
	Zamýšľaná plodnosť	Realizovaná plodnosť
Vydaté	2,22	1,90
Rozvedené	1,80	1,54
Slobodné matky	1,72	1,07

Aktuálny demografický problém Slovenska ako aj iných krajín Európy teda spočíva aj v tom, že narastá počet slobodných matiek a klesá podiel žien žijúcich v stabilnom manželstve, ktoré majú v priemere viac detí.

Z pohľadu prínosu manželstva je dôležité zistenie, že ženy žijúce v manželstve si dokážu svoju reprodukčnú úlohu plniť najlepšie, a tak možno konštatovať, že manželstvo pozitívne vplýva na reprodukciu spoločnosti.

- Ad výchovná funkcia rodiny - Iba približne štvrtina detí vyňatých z dôvodu zlyhania rodičov boli deti z rodín založených manželstvom. Ostatné deti boli odňaté hlavne osamelému rodičovi, vdovcom a rozvedeným alebo kohabituujúcim rodičom. Aj štúdia Ohrozená rodina na Slovensku, z ktorej pochádza uvedený graf, konštatuje, že „Tieto výsledky potvrdzujú tradičnú a nemennú hodnotu manželského spolužitia ako najbezpečnejšieho miesta pre vývin dieťaťa.“

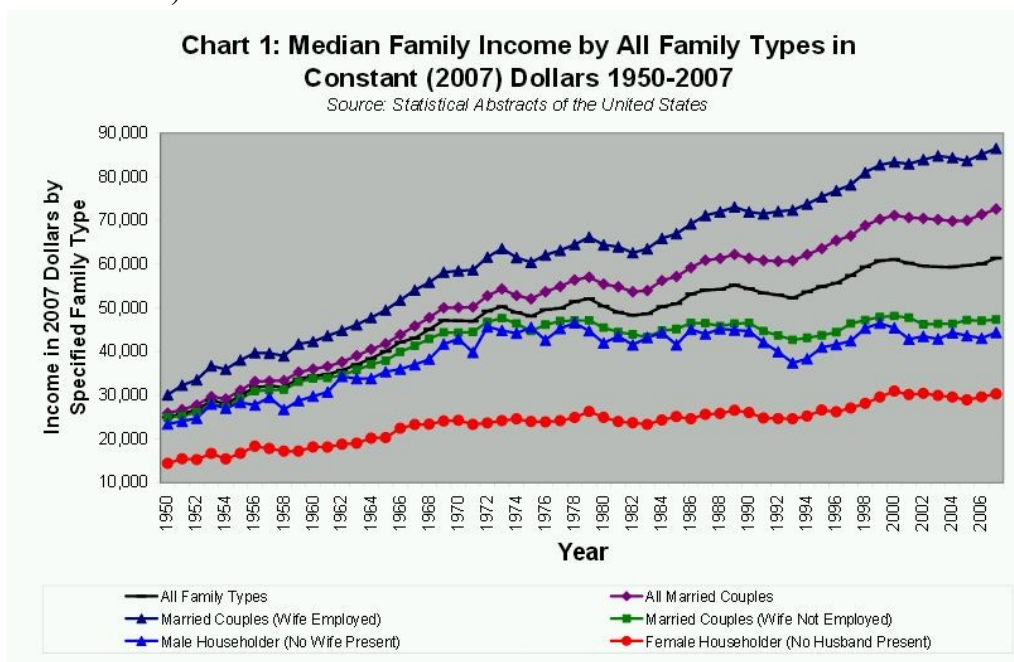
Rodinný stav rodičov dieťaťa v čase vyňatia dieťaťa z rodiny (2013)²

¹Patrik Daniška, Prínos manželstva pre deti, manželov a spoločnosť, 4. september 2014, <https://www.hfi.sk/analyzy/203-prinos-manzelstva-pre-deti-manzelov-a-spolocnost>

²prof. Jozef Mikloško (Úsmev ako dar): Ohrozená rodina na Slovensku

- deti žijúce so svojimi zosobášenými biologickými rodičmi (INTACT), majú menšiu pravdepodobnosť, že nedokončia školu, v porovnaní s deťmi z iných typov rodín (NON-INTACT)³
- Ad ekonomická funkcia rodiny - graf⁴ porovnáva príjmy rôznych typov domácností. Porovnaním všetkých typov domácností (All Family Types) a domácností so zosobášeným párom (All Married Couples) zistíme, že zosobášené páry majú nadpriemerné rodinné príjmy. Naopak najnižšie príjmy majú domácnosti, kde chýba manžel (Female Householder).

- podľa zistení p. Fagana manželstvo so sebou prináša akúsi prémiiu v hodnote 27 dolárov na 100 dolárov, o ktorú je príjem ženatých mužov vyšší oproti príjmu slobodných mužov. Túto skutočnosť je možné vysvetliť aj tým, že zosobášený muž je lepší zamestnanec v zmysle, že je stabilnejším – záleží mu na tom, aby mal stabilný príjem a uživil svoju rodinu. Nebude mať teda tendenciu často meniť zamestnanie a tým riskovať stratu príjmu. Svoje zamestnanie si bude vážiť a na pracovisku sa bude snažiť o efektívne pracovné výkony a tiež o dobré pracovné vzťahy.
- Ďalšou zo štúdií na túto tému je práca Marka Regnerusa, ktorá vychádza z údajov o amerických mladých dospelých. V ekonomických ukazovateľoch, ako poberanie sociálnych dávok zo strany rodičov, poberanie verejnej podpory, zamestnanosť na plný úväzok a nezamestnanosť, vychádzajú výsledky biologickej rodiny so zosobášenými rodičmi oveľa lepšie v porovnaní s inými typmi rodín.

Celkovo vo svojej štúdií Regnerus porovnáva 15 typov rodín (okrem stabilne zosobášených aj napr. rozvedených rodičov, nezosobášených rodičov, ovdovelých rodičov, adoptívnych rodičov a pod.) v desiatkach ukazovateľov. Detailnejšie informácie z tohto porovnania je možné nájsť v sérii tabuliek, ktoré publikoval vo svojej štúdií (jednu tabuľka nižšie). Záverom Regnerusovej štúdie je, že „Dôkazy, ktoré existujú, naznačujú, že neporušená domácnosť dvoch rodičov [pozn. v štúdií je takto nazývaný heterosexuálny zosobášený pár,

³P. Fagan (Marriage and Religion Research Institute) <http://marri.us>

⁴P. Fagan, Kidd, Potrykus: Marriage and Economic Well-Being: The Economy of the Family Rises or Falls with Marriage (marri.us), <http://downloads.frc.org/EF/EF12D58.pdf>

ktorý sa nerozvedol – intact biological family] zostáva optimálnym usporiadaním pre dlhotrvajúci úspech detí.“

Table 1
Mean scores on select dichotomous outcome variables, NFSS (can read as percentage; as in, 0.43 = 43%).

	1-IBF	2-MLR no partner	3-MLR + partner	4-FGR	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Currently married	0.43	0.31	0.38	0.38	0.36*	0.49	0.37	0.41	0.27	0.21*	0.17*	0.47	0.63	0.41	0.45
Currently cohabiting	0.05	0.13	0.27*	0.23	0.31*	0.11	0.20*	0.10	0.25*	0.18*	0.31*	0.22*	0.28*	0.07*	0.32*
Family received welfare growing up	0.17	0.72*	0.70*	0.51*	0.47*	0.41*	0.49*	0.37*	0.70*	0.75*	0.56*	0.58*	0.13 [^]	0.12 [^]	0.47*
Currently on public assistance	0.10	0.32	0.49*	0.14 [^]	0.31*	0.21*	0.22 [^]	0.27*	0.52*	0.44*	0.49*	0.28	0.11 [^]	0.27*	0.25
Currently employed full-time	0.45	0.35	0.17 [^]	0.36	0.42 [^]	0.48 [^]	0.44 [^]	0.55 [^]	0.42 [^]	0.31	0.09*	0.52 [^]	0.75*	0.41 [^]	0.42 [^]
Currently unemployed	0.08	0.10 [^]	0.40*	0.23	0.15 [^]	0.13 [^]	0.15 [^]	0.06 [^]	0.18	0.19	0.34*	0.03 [^]	0.00*	0.22	0.12 [^]
Voted in last presidential election	0.57	0.45	0.43	0.71*	0.53	0.53	0.58	0.52	0.58	0.43	0.37	0.70*	0.44	0.53	0.59
Thought recently about suicide	0.05	0.23*	0.09	0.17	0.08	0.10	0.06	0.02	0.11	0.09	0.03	0.04	0.01	0.07	0.11
Recently or currently in therapy	0.08	0.30*	0.17	0.10	0.12	0.17*	0.20*	0.11	0.24*	0.13	0.09	0.13	0.01*	0.22*	0.09
Identifies as entirely heterosexual	0.90	0.45*	0.68*	0.80*	0.53	0.82 [^]	0.82 [^]	0.85 [^]	0.80	0.77*	0.83	0.91 [^]	0.96 [^]	0.82	0.72*
Is in a same-sex romantic relationship	0.04	0.12	0.02	0.14	0.05	0.15 [^]	0.01	0.00*	0.05	0.01	0.04	0.13*	-	0.23	0.21
Had an affair while married/cohabiting	0.13	0.42*	0.38*	0.26	0.12 [^]	0.28*	0.17	0.05 [^]	0.48*	0.23	0.13	0.23	0.18	0.20	0.30
Has ever had an STI	0.08	0.21	0.26*	0.18*	0.12	0.12	0.17*	0.06 [^]	0.25*	0.19*	0.25*	0.17	0.08	0.15	0.12
Ever touched sexually by an adult	0.02	0.16*	0.26*	0.07	0.10*	0.09*	0.10*	0.10*	0.20*	0.15*	0.11	0.05 [^]	0.02 [^]	0.03 [^]	0.09
Ever forced to have sex against will	0.06	0.42*	0.27*	0.17*	0.24*	0.18*	0.20*	0.13	0.17	0.17	0.11	0.12	0.10	0.23*	0.17

*1 = Lived with both bio mother and father from 0 to 18 or until left home (N = 915).

*2 = MLR, but never lived with mother's same-sex romantic partner (N = 50).

*3 = MLR, spent time in residence with mother's same-sex romantic partner (N = 85).

*4 = FGR (N = 61).

*5 = Lived with both bio mom and dad until 18, but subsequently they've gotten a divorce (N = 116).

*6 = Parents were married, but got a divorce, R lived with mother and R reported subsequent relationship(s) and remarriage (N = 223).

*7 = Parents were married, but got a divorce, R lived with mother and R reported subsequent relationship(s) but no remarriage (N = 278).

*8 = Parents were married, but got a divorce, R lived with mother and R reported NO subsequent relationship before 18 (N = 108).

*9 = Parents never married, R lived with mother, and R reported subsequent relationship(s) and marriage (N = 104).

*10 = Parents never married, R lived with mother, and R reported subsequent relationship(s) but no marriage (N = 221).

*11 = Parents never married, R lived with mother, and R reported NO subsequent relationship (N = 48).

*12 = Parents were married, but one parent died, and R reported subsequent relationship(s), possibly including remarriage (N = 117).

*13 = Parents were married, but one parent died, and R reported NO subsequent relationship (N = 28).

*14 = Adopted by strangers at birth or 1 year (at some point, either one or two adopted parents) (N = 101).

*15 = Parents were married, but got a divorce, R lived with father (84% of the time, R said father had another relationship) (N = 95).

Bold indicates the mean scores displayed are statistically-significantly different from IBFs (currently intact, bio mother/father household, column 1), without additional controls.

An asterisk (*) next to the estimate indicates a statistically-significant difference ($p < 0.05$) between the group's coefficient and that of IBFs, controlling for respondent's age, gender, race/ethnicity, level of mother's education, perceived household income while growing up, experience being bullied as a youth, and state's legislative gay-friendliness, derived from logistic regression models (not shown).

A caret (^) next to the estimate indicates a statistically-significant difference ($p < 0.05$) between the group's mean and the mean of Group 3 (MLR + partner), without additional controls.

Aj na týchto údajoch vidieť, že manželstvo pozitívne vplyva na plnenie ekonomickej funkcie rodiny.

Rodina založená manželstvom muža a ženy sa javí byť najlepším rodinným usporiadaním a má veľa prínosov pre samotných manželov, ich deti a celú spoločnosť. Takáto rodina najlepšie zabezpečuje reprodukciu spoločnosti. Deti vyrastajúce so zosobášenými otcom a mamou majú najlepšiu šancu na dobrú výchovu a uplatnenie v spoločnosti. V porovnaní s inými typmi rodín dokáže rodina založená manželstvom najlepšie zabezpečiť svojich členov aj z ekonomického hľadiska. Samozrejme, manželstvo nie je zárukou úspechu v každom jednotlivom prípade, rovnako ako absencia manželstva neznamená automaticky nefunkčnosť rodiny. Z množstva štatistických zistení však vyplýva, že na manželstve záleží. Je preto vhodné a dobré, ak štát i celá spoločnosť manželstvo uznáva a takéto usporiadanie rodiny podporuje a vyzdvihuje.

Martin Šandera uvádza⁵:

"Vyšší výskyt kriminality je dle odhadů zvláště u mládeže z neúplných rodin. V těchto typech rodin, podle některých autorů, žijí třikrát až čtyřikrát častěji delikventní děti než nedelikventní.

Za základní kriminogenní faktory v rodině proto označujeme tyto: 1. Velké množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce. V plné kompetenci rodiny zůstaly pouze některé z nich. 2. Oblast zakládání rodiny ztrácí svoji ritualizovanou podobu, vytváření manželských rodin je tak provázeno značnou volností. Zvyšuje se podíl rodin založených na soužití partnerů bez uzavření manželství."

⁵Martin Šandera: Kriminalita mladistvých, jejich chování a prožívání ve VTOS, vztah a podpora rodiny, její struktura, souvislosti a východiska, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno, 2011
https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/15495/%C5%A1andera_2011_bp.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ken Blackwell⁶:

- Deti, ktoré vyrastajú bez otca v rodine, majú výrazne vyššiu pravdepodobnosť, že budú v dospelosti uväznené;⁷
- Deti a mládež v rodinách s manželskými rodičmi sa tiež menej často stávajú obeťami násilia a zlého zaobchádzania;⁸
- u detí v manželských rodinách je oveľa menšia pravdepodobnosť, že zažijú iné druhy zneužívania detí (emocionálne alebo sexuálne zneužívanie)⁹

Podľa výskumu¹⁰ sa ukázalo, že deti, ktoré vyrastajú v rodinách založených na manželstve, dosahujú vo všeobecnosti lepšie výsledky ako deti z iných rodinných štruktúr. Výskumy ukazujú, že deti v manželských rodinách majú väčšiu pravdepodobnosť, že budú mať vyššiu úroveň vzdelania, vyššie príjmy a lepšie fyzické a duševné zdravie.

Rodiny založené manželstvom poskytujú stabilnejšie a podpornejšie prostredie pre deti. Štúdie ukazujú, že deti v manželských rodinách sa cítia bezpečnejšie, majú menej problémov so správaním a psychickými problémami a menej pravdepodobne majú kontakt s kriminálnou činnosťou.¹¹

Manželské rodiny sa často viac angažujú v zdravých rodinných aktivitách a podporujú svoje deti v ich vývoji a vzdelávaní. Výskum ukázal, že deti z manželských rodín majú väčšiu pravdepodobnosť, že budú zapojené do zdravých aktivít a majú lepší prístup k zdrojom na podporu svojho vzdelávania, ako sú knihy, internetové zdroje a podobne.¹²

¹³ „Vďaka podopreniu vzťahu normatívno-právnym rámcom, poskytnutím očakávania sexuálnej vernosti a celoživotného vzájomného záväzku, ako aj tým, že vzťahu dvoch dospelých priznáme určitý unikátny sociálny status manžela a manželky, je manželstvo schopné zabezpečiť lepší milostný aj rodičovský vzťah než alternatívy k manželstvu.“⁶⁷

Rodičia, ktorí sú zosobášení, sa viac vzájomne podporujú a majú menej konfliktov v porovnaní s rodičmi, ktorí kohabitujú alebo prežívajú iné formy milostných vzťahov.⁷⁰ Na druhej strane, zosobášení rodičia majú vo všeobecnosti lepšie vzťahy s deťmi než kohabitujúce, rozvedené, nezobášané páry alebo aj ako rodičia, ktorí vstupujú do druhého manželstva.⁷¹ Niektoré

⁶ Ken Blackwell, Families, Churches, and Crime Prevention, <https://medium.com/2016-index-of-culture-and-opportunity/families-churches-and-crime-prevention-359f740c102d>

⁷ Cynthia C. Harper and Sara S. McLanahan, “Father Absence and Youth Incarceration,” *Journal of Research on Adolescence*, Vol. 14, No. 3 (September 2004), pp. 369–397.

⁸ Heather A. Turner, “The Effect of Lifetime Victimization on the Mental Health of Children and Adolescents,” *Social Science & Medicine*, Vol. 62, No. 1, (January 2006), pp. 13–27.

⁹ W. Bradford Wilcox and Robin Fretwell Wilson, “One Way to End Violence Against Women? Married Dads,” *The Washington Post*, June 10, 2014, <https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2014/06/10/the-best-way-to-end-violence-against-women-stop-taking-lovers-and-get-married> (accessed April 25, 2016).

¹⁰ Manning, W. D., & Brown, S. L. (2015). Marriage and child wellbeing. *Annual review of sociology*, 41, 231-257.

¹¹ Fomby, P., & Cherlin, A. J. (2007). Family instability and child well-being. *American Sociological Review*, 72(2), 181-204

¹² Sweeney, M. M. (2010). Remarriage and stepfamilies: Strategic sites for family scholarship in the 21st century. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 667-684.

¹³ Keď manželstvo nie je iba papier, hfi.sk, 2018 (z knihy Prečo na manželstve záleží od W. B. Wilcoxa a kol.): <https://www.hfi.sk/clanky/rodinna-politika/340-ked-manzelstvo-nie-je-iba-papier>

súvislosti medzi rodinnou štruktúrou a jej fungovaním sú dôsledkom efektu selekcie – to znamená, že u párov s lepšími vzťahmi je vyššia pravdepodobnosť, že do manželstva vstúpia, a aj v ňom zotrávajú. No výskum poukazuje aj na to, že inštitúcia manželstva má sociálnu, právnu a normatívnu podpornú funkciu a poskytuje rámec pre lepšie intímne vzťahy medzi manželmi a lepšie vzťahy medzi rodičmi a deťmi.

Jedna longitudinálna štúdia ukázala, že ľudia odmietajúci rozvody, sú oddanejší svojim partnerom, a to aj po očistení o počiatočnú kvalitu manželstva.⁷² Dve ďalšie štúdie ukazujú, že manželia, osobitne muži, sa častejšie obetujú pre svoje manželky vtedy, ak pociťujú silnú zodpovednosť za budúci vývoj manželstva.⁷³ Podľa inej štúdie, ktorá skúmala subjektívne vnímané manželské šťastie u žien a ich spokojnosť s manželskou náklonnosťou a porozumením, tieto výsledky výrazne a pozitívne súviseli s vysokou a vzájomne zdieľanou partnerskou oddanosťou k manželským normám.⁷⁴ Ďalšia štúdia zistila, že otcovia, ktorí sú oddaní záväzkom manželstva, majú výrazne vyššie sklony chváliť a objímať svoje deti, ako muži, ktorí manželstvu nie sú až takí oddaní.⁷⁵ Vedci uvažujú o tom, že výrazná oddanosť manželským normám u dospelých ľudí vedie k nižšej miere vyhľadávania alternatívnych partnerov a k povedomiu o dlhodobom charaktere vzťahu, ktoré ich ďalej podporuje v tom, aby viac investovali do svojho aktuálneho vzťahu.⁷⁶ Zdá sa, že dospelí, ktorí si vypestovali výrazný normatívny záväzok voči manželstvu, teda berú trvalosť manželstva vážne, majú kvalitnejšie vzťahy s členmi svojej rodiny, ako tí s dospelí, ktorí nepociťujú taký silný záväzok k inštitúcii manželstva.

(zdroje k číselným odkazom sú [dostupné na https://www.hfi.sk/images/why-marriage-matters3-notes.pdf](https://www.hfi.sk/images/why-marriage-matters3-notes.pdf))

¹⁴Existuje čoraz širší vedecký konsenzus v otázke rodinnej stability a jej pozitívneho vplyvu na vývoj detí.²⁵ Naproti tomu, deti, ktoré sú vystavené zmenám v rodinnom usporiadaní – od rozvodu, až po rozpad milostného vzťahu matky s priateľom, s ktorým žila – majú väčší sklon k poruchám správania, užívaniu drog, problémom v škole, predčasnemu sexuálnemu životu a pocitom osamelosti. Štúdie naznačujú, že viacnásobné zmeny rodinného usporiadania (kde sú deti vystavené viac než jednému rozchodu alebo novému vzťahu), sú pre deti osobitne škodlivé.²⁶

Zmeny v usporiadaní rodinných vzťahov sa považujú za škodlivé aj pre matku, z hľadiska jej schopnosti pozitívne vplývať na svoje deti, vrátane dodatočného vplyvu cez ekonomické, sociálne a psychologické faktory.

Pravdepodobnosť budúceho stabilného rodinného života je najvyššia u detí, ktoré túto stabilitu zažili keď boli ešte deťmi. Podľa údajov štúdie Krehké rodiny a dobro detí (Fragile Families and Child Wellbeing Study), zameranej na deti z asi dvadsiatky miest po celých Spojených štátoch, iba 13 % detí narodených rodičom žijúcim v manželstve zažilo v ranom detstve (do veku troch rokov) zmenu vzťahu matky (tzn. ukončenie alebo začiatok vzťahu). Naproti tomu, u detí kohabitujúcich párov to bolo až 50 %, resp. 69 % u detí, ktoré sa narodili „navštevujúcim sa“ rodičom (tzn. párom,

¹⁴ Najväčšiu rodinnú stabilitu zabezpečuje deťom manželstvo, 2015(z knihy Prečo na manželstve záleží od W. B. Wilcoxa a kol.): <https://www.hfi.sk/clanky/rodinna-politika/225-najvaecsiu-rodinnu-stabilitu-zabezpecuje-detom-manzelstvo>

ktoré spolu chodili, ale nežili spolu) a 74 % u detí, ktoré sa narodili slobodným matkám (tzn. matkám, ktoré už ukončili svoj milostný vzťah s otcom).²⁹

Viacero štúdií naznačuje, že kohabitácia vo viacerých kultúrnych či národných prostrediach je naozaj menej stabilnou štruktúrou než manželstvo.³⁰ Hispánske či afroamerické deti narodené kohabitujuúcim párom musia znášať rozchody svojich rodičov častejšie ako ich rovesníci, ktorí sa narodili manželským párom.³¹ Kohabitujuce zväzky sú nestabilné nielen v Spojených štátoch. Jedna štúdia zameraná na sedemnást' západných krajín ukazuje, že rodičovská kohabitácia sa spája s vyšším rizikom odluky rodičov, dokonca aj vo Švédsku, kde je rodičovská kohabitácia veľmi bežná (hoci rozdiel medzi rodičovskou kohabitáciou a manželstvom vo Švédsku je menej evidentný než v ostatných krajinách).³² Jedna novšia štúdia venovaná rodinnej nestabilite vo Švédsku ukazuje, že u detí narodených kohabitujuúcim párom existuje o viac než 70 % vyššie riziko, že budú vystavené rozchodu rodičov do dovŕšenia 15-teho roku svojho života v porovnaní s ich rovesníkmi, ktorí sa narodili manželským párom.³³

Harmonická, súdržná a stabilná rodina sa štatisticky najlepšie dosahuje uzatvorením manželstva. Článok 41 Ústavy SR bod (1) hovorí: „*Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.*“

Napriek tomu, že niektoré rodiny môžu žiť v kríze, v ťažkej situácii alebo v nie ideálnych podmienkach, nie je možné vzdať sa ideálu a prestať so snahou pomáhať ľuďom žiť v harmonických stabilných a súdržných rodinách. Preto je jedným z cieľov rodinnej politiky v duchu Ústavy SR podporovať vytváranie harmonických rodín založených stabilným manželstvom jedného muža a jednej ženy.

Rodina s cieľom najlepšieho dobra rodičov a detí potrebuje možnosti a podporu pre výkon svojich funkcií a zodpovedností dovnútra voči svojim členom ako aj navonok voči spoločnosti a tiež pre svoj rozvoj. Tomu môže napomáhať štát, samospráva i ďalší aktéri svojou podporou a aktivitami s cieľom trvalého rozvoja rodiny; zároveň je nutné zdôrazniť a realizovať potrebu autonómie rodiny pred neprimeranými zásahmi štátnych a iných orgánov zvonku. Rodičom prirodzene aj podľa medzinárodných dokumentov ako Európsky dohovor o ľudských právach a Dohovor OSN o právach dieťaťa patrí právo vychovávať svoje dieťa podľa svojho náboženského a filozofického presvedčenia.

Rodinu ohrozujú a ničia viaceré formy nebezpečenstva, najmä násilie zvonka i zvnútra, kriminalita, úžera, závislosti, pornografia, alkoholizmus, drogy, hazard a pod. Rodinná politika preto pomáha chrániť rodinu pred nebezpečenstvami zvnútra i zvonka - štát má chrániť rodiny a ich jednotlivých členov viac, než napr. nemorálne formy podnikania. Prínosom zo strany štátu môže byť aj dobrá výchova v školách, napríklad kvalitná mediálna výchova, výchova k manželstvu a rodičovstvu, ochrana mravnosti, ale napríklad aj výchova k ekonomickej gramotnosti, aby si ľudia nenabrali viac pôžičiek, ako potom dokážu splácať. Jedným z ohrození rodiny je aj rozvod, ktorý ubližuje nielen deťom, ale aj samotným manželom, a preto jedným z cieľov rodinnej politiky je aj predchádzanie

rozpadu rodiny a rozvodu. Rodinu (aj štát) ohrozujú aj ďalšie negatívne javy ako vyrastanie detí bez jedného či oboch rodičov, kohabitácia ľudí bez sobáša, ktorá najmä ženy ohrozuje nedostatočnou stabilitou, istotou a absentujúcim záväzkom napr. v prípade nečakaného tehotenstva, zvyšujúci sa vek vstupovania do manželstva, ktorý má vplyv aj na možný počet detí prijatých v takejto rodine, či zvyšujúci sa vek prvorodičiek, čo z biologického pohľadu prináša riziká pre dieťa aj matku.

Slovenská republika tri desaťročia čelí zásadne negatívnej demografickej situácii (tzv. demografickej zime), kedy nízka plodnosť o.i. ohrozuje budúce fungovanie štátu a jeho služieb (sociálne služby, dôchodkový systém, zdravotná starostlivosť atď.). Najlepším priestorom pre prijímanie a výchovu detí, ktoré budú mať štatisticky najmenej problémov, je stabilná harmonická rodina, pričom najvyššiu stabilitu vykazujú rodiny založené verejným sľubom – manželstvom. Záujmom Slovenskej republiky je, aby sa čím skôr zásadne zvýšila plodnosť, ktorá desaťročia nedosahuje ani len záchovnú hranicu štátu, ktorá je 2.1 dieťaťa na ženu v plodnom veku. Podľa aktuálnej prognózy Štatistického úradu Európskej únie (Eurostat)¹⁵ príde Slovenská republika do roku 2100 o takmer milión obyvateľov (z aktuálnych 5,52 milióna ľudí na 4,55 milióna), z cca 57-tisíc detí do jedného roka v roku 2022 sa ich počet v roku 2100 zmenší na iba asi 41-tisíc, z aktuálnych cca 200-tisíc ľudí nad 80 rokov bude v roku 2050 v tejto skupine obyvateľstva takmer 500-tisíc obyvateľov a v roku 2100 viac ako 650-tisíc. Aj z uvedených údajov je jasný veľký problém, ktorému SR bude čeliť.

Na to, aby obyvatelia SR mali aspoň toľko detí, koľko považujú za ideálne (2.2 muži, 2.3 ženy¹⁶), je možné realizovať množstvo opatrení. Z nich za kľúčové považujeme opatrenia a nástroje štátu, samosprávy, mimovládneho sektora a ďalších aktérov, ktoré vytvárajú ekonomické a najmä spoločenské prostredie priateľské a ústretové voči rodine a ktoré uľahčujú, povzbudzujú a aktívne propagujú obyvateľom Slovenskej republiky uzatváranie manželstva, zakladanie rodiny a prijatie želaného počtu detí, ktorý tiež zabezpečí demografickú reprodukciu populácie Slovenska. Zároveň sú veľmi dôležité také opatrenia, ktoré odrádzajú od rozpadu rodín a vzniku negatívnych javov v nich (viď vyššie).

Rodičia majú deti prijímať zodpovedne a následne ich riadne a zodpovedne vychovávať a starať sa o ne počas celého obdobia, v ktorom sú za ne zodpovední. Zároveň je nevyhnutné nastaviť rodinnú politiku správne tak, aby nebolo rodenie detí zárobkovou činnosťou. Rodičia sú primárne zodpovední za svoje deti, za ich výchovu a vzdelanie. Je to ich právo aj povinnosť.

Pre najlepší rozvoj detí, obzvlášť v najranejšom veku t. j. do troch rokov veku dieťaťa je dôležitá osobná starostlivosť matiek, ktorú nemôže nič nahradiť. Je to starostlivosť, kedy matka neprenáša starostlivosť na cudzie osoby alebo inštitúcie. Pre dobro detí a pre zdravý vývin dieťaťa je veľmi dôležitá pevná vzťahová väzba (v štyridsiatych rokoch prišiel anglický psychológ a psychiater John Bowlby s prevratnou teóriou attachmentu¹⁷ (citového puto alebo aj vzťahovej väzby). Tvrdil, že naše deti nepotrebujú ideálne materiálne zabezpečenie. Príčiny porúch správania hľadal v oblastiach ako dlhodobý pobyt matky v sanatóriu keď malo dieťa dva roky, tragická smrť blízkej osoby, matka uvažovala o potrate, a podobne. Bowlby za rozhodujúce pre zdravý vývoj dieťaťa považoval bezpečné citové puto k blízkemu človeku (najčastejšie je to práve mama), ktorý s ním

¹⁵ Demografická prognóza: Na prelome storočí bude mať každý siedmy Slovak viac ako 80 rokov, <https://www.postoj.sk/128212/na-prelome-storoci-bude-mat-kazdy-siedmy-slovak-viac-ako-80-rokov>

¹⁶ OECD Family Database, 2016, SF2.2: Ideal and actual number of children

¹⁷ Petra Vrbovská, O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí

trávi veľa času a napĺňa jeho potreby. Dieťa túži po jeho blízkosti a tento vzťah je charakterizovaný vzájomným porozumením, prijatím, láskou, trvalosťou a bezpečím. Dieťa sa môže v takomto vzťahu uvoľniť a bezpečne rozvíjať a veriť, že svet je dobrým miestom pre život. Citové puto s rodičmi, a najmä mamou, je prvým a najdôležitejším vzťahom. Ovplyvňuje vývoj mozgu a vytvára základ pre budovanie ďalších zdravých vzťahov.¹⁸ Jeho teória sa neskôr stala základom modernej vývojovej psychológie.), ktorá sa tvorí v období do troch rokov veku dieťaťa. Oddelenie detí od rodičov v ranom detskom veku môže spôsobiť stratu vzťahovej a životnej istoty. Až 70 – 90% detí s celodenným opatrovaním cudzou osobou (aj pri vysokej kvalite opatrovateľskej služby) vykazuje zvýšenú hladinu stresového hormónu (kortizolu) a vyššiu chorobnosť v porovnaní s deťmi vyrastajúcimi doma v rodine. V prvých troch rokoch života sa tvoria základy duševného zdravia človeka. V tomto citlivom období dlhšie oddelenie dieťaťa od rodičov pre neho znamená mimoriadnu psychickú záťaž. Počas prvých 36 mesiacov života je dieťa kvôli svojej psychickej a fyzickej zraniteľnosti obzvlášť odkázané na chrániace a stabilné prostredie, ktoré spočíva aj v starostlivosti o dieťa jemu blízkymi osobami. Ak dieťa v tomto veku zažíva istotu, že blízka osoba mu je stabilne k dispozícii, následne v staršom veku, v porovnaní s deťmi, ktoré boli zverené do inštitucionálnej starostlivosti, sa dokáže dlhšie koncentrovať, je schopné samostatnejšie riešiť konflikty so svojimi rovesníkmi, má vyššiu schopnosť empatie, vie lepšie komunikovať svoje vlastné pocity a v dospelosti dokáže budovať kvalitnejšie vzťahy a priateľstvá. Bezpečná vzťahová väzba je pre malé dieťa životne dôležitá.

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc., český psychológ a medzinárodne uznávaný vedec, ktorý sa zaoberal najmä detskou klinickou psychológiou,¹⁹ na začiatku 60. rokov sledoval 666 detí vo veku 7-15 rokov, ktoré boli vychovávané kolektívne. V skupine boli deti z detských domovov, do ktorých nastúpili po 3. roku veku, aj tie, ktoré boli v ústavnej starostlivosti od kojeneckého veku či veku batolaťa. Zaznamenal, že veľká väčšina týchto detí sa v škole zle učí, a to napriek tomu, že v inteligenčných testoch boli priemerné alebo nadpriemerné. Za príčinu označil psychickú depriváciu, neuspokojenie základných psychických potrieb, nedostatok citovej odozvy sociálneho prostredia na spontánnu aktivitu dieťaťa.

Zistil tiež, že deti, ktoré nastúpili do ústavnej starostlivosti do 3 rokov, vykazujú oneskorenie intelektových a sociálnych schopností a vývoj ich reči klesá na úroveň debility. Takže v oblastiach, v ktorých je potrebný citový kontakt dieťaťa s dospelým.

Rodinná politika vytvára ekonomické a spoločenské podmienky, ktoré umožňujú prispôbenie pracovného života rodinnému životu pričom toto rodinu neohrozuje ekonomicky. V hodnotovom rebríčku je rodina pred ekonomickými záujmami štátu a pred prácou ako hodnotou, preto je potrebné hovoriť o prispôbovaní menej dôležitého tomu dôležitejšiemu, nielen o zosúladzovaní rodinného a pracovného života. Rodina si zaslúži viac. Štát má vytvárať také podmienky, aby rodiny dokázali zabezpečiť svoje životné potreby dôstojne ohodnotenou prácou a neboli sociálnou situáciou tlačené do rozhodnutí, ktoré by si inak nezvolili (napr. odchod matiek detí v najranejšom veku do troch rokov života dieťaťa do práce z dôvodu chudoby). Rodina nie je sociálny pacient, rodina má byť ekonomicky sebestačná - ak členovia rodiny poctivo pracujú, mali by byť schopní dôstojne sa uživiť. Ak to tak nie je, je potrebné opraviť zlyhávajúce súčasti štátu či ide o zle nastavený pracovný trh, príliš vysoké daňovo-odvodové zaťaženie alebo príliš veľké bariéry pri

¹⁸ Danišková: Čo skutočne naše deti potrebujú, <https://blog.postoj.sk/15060/co-skutocne-nase-deti-potrebuju>

¹⁹ Prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc., https://wikisofia.cz/wiki/Zden%C4%9Bk_Mat%C4%9Bj%C4%8Dek

podnikaní apod. Často postačí, aby štát menej bral, prípadne nehádzal príliš veľa polien pod nohy tým, ktorí dávajú ľuďom prácu.

Rodinná politika tiež podporuje medzigeneračnú solidaritu tak, aby sa väzby medzi generáciami a tým aj súdržnosť a solidarita prehĺbovali. Vzťahy detí s rodičmi a starými rodičmi sú pre zdravý vývoj rodiny veľmi dôležité, preto je migrácia a trhanie rodín negatívnym javom. Práve starší ľudia môžu veľmi významne ovplyvniť zdravý vývoj detí a budovať ich vzťah k životným a duchovným hodnotám. Mladí ľudia často nepoznajú svojich starých rodičov a vytráca sa z ich života vzťah k rodine, k jej koreňom a tým i svojej rodine. Deti by mali vidieť vzťah svojich rodičov k ich starým rodičom a tak v nich vzbudzovať vzťah k nim, ale tým aj k človeku a životu. Bez koreňov nemôže existovať rodina, ale ani spoločnosť, lebo sa vytráca láska a mladí sa stávajú citovo vyprahnutými. Samotná rodina by nemohla byť bez starých rodičov, bez nich by neboli ďalšie generácie. Rodičia majú právo aj povinnosť vychovávať a starať sa o svoje deti, zároveň majú deti povinnosti voči svojim rodičom, a to poslúchať ich, prejavovať im úctu a postarať sa o nich, keď rodičia zostarnú.

Dôležité je tiež zadefinovať a odlíšiť rodinnú a sociálnu politiku, ktoré sa často dotýkajú či prelínajú, no majú odlišné ciele – rodinná politika je investíciou do budúcnosti štátu a spoločnosti, problémom predchádza, nakoľko dobre fungujúca stabilná harmonická rodina štatisticky vytvára prostredie, v ktorom sa najlepšie a častejšie prijímajú a vychovávajú deti s najmenším množstvom problémov a tým aj najmenšou záťažou na sociálny, zdravotný, školský a ďalšie systémy. Týchto nových členov spoločnosti chceme o.i. chrániť pred patológiami a prepadom do sociálnych ťažkostí a závislostí, a tak o.i. predchádzať výdavkom sociálneho systému. Naproti tomu sociálna politika zväčša rieši už vzniknuté sociálne problémy.

Cieľom uznesenia je preto zadefinovať rodinnú politiku na úrovni Rady vlády SR pre rodinu a demografický vývoj.